

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-29>

УДК 330.341.1.332.1(477)

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ І ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

STRATEGY OF DEVELOPMENT AND FORMATION OF INNOVATION AND INVESTMENT SYSTEM OF THE REGION

Мушеник Ірина Миколаївнакандидат економічних наук, доцент,
Подільський державний аграрно-технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4379-7358>**Mushenyk Iryna**

State Agrarian and Engineering University in Podilya

У статті узагальнюється зарубіжний і вітчизняний досвід сприяння влади інноваційному розвитку регіону. Вивчаються інструменти, які надали можливості регіонам – лідерам інноваційного розвитку досягти успіхів у створенні сприятливого інноваційного середовища. Охарактеризовано головні завдання інноваційно-інвестиційної системи регіону. Визначена роль державного управління при формуванні інноваційного потенціалу регіону. Удосконалено модель стратегічного управління інноваційно-технологічним розвитком в Україні на макро-, мезо- та мікрорівні. Передбачено, що з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, модель інноваційного прогресу в Україні має передбачати співпрацю держави та підприємницького сектору, а всі дії суб'єктів господарювання та влади повинні бути узгодженими із завданнями та цілями інноваційного розвитку господарської діяльності на рівні регіонів. Розглянуто особливості інвестиційної діяльності України, наголошено на сучасних підходах і баченнях. Виокремлено умови успішної реалізації модернізації економіки шляхом запровадження інновацій в умовах глобалізації. Розглянуто чинники розвитку інвестиційно-інноваційної привабливості. Запропоновано шляхи покращення інвестиційно-інноваційної спроможності в регіонах.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, регіональна інноваційна система, інвестиції, інвестиційне забезпечення, інвестиційна політика.

В статье обобщается зарубежный и отечественный опыт содействие власти инновационному развитию региона. Изучаются инструменты, которые предоставили возможности регионам – лидерам инновационного развития достичь успехов в создании благоприятной инновационной среды. Охарактеризованы главные задачи инновационно-инвестиционной системы региона. Определена роль государственного управления при формировании инновационного потенциала региона. Усовершенствована модель стратегического управления инновационно-технологического развития в Украине на макро-, мезо- и микроуровне. Предусмотрено, что с целью повышения конкурентоспособности отечественной экономики, модель инновационного прогресса в Украине должна предусматривать сотрудничество государства и предпринимательского сектора, а все действия субъектов хозяйствования и власти должны быть согласованы с задачами и целями инновационного развития хозяйственной деятельности на уровне регионов. Рассмотрены особенности инвестиционной деятельности Украины, отмечены современные подходы и видения. Выделены условия успешной реализации модернизации экономики путем внедрения инноваций в условиях глобализации. Рассмотрены факторы развития инвестиционно-инновационной привлекательности. Предложены пути улучшения инвестиционно-инновационной способности в регионах.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, региональная инновационная система, инвестиции, инвестиционное обеспечение.

The article summarizes foreign and domestic experience of the government's assistance to the innovative development of the region. The tools that provided opportunities for the regions – leaders of innovative development to achieve success in creating a favorable innovation environment are studied. The main tasks of the innovative investment system of the region are described. The role of public administration in the formation of the innovation potential of the region is determined. The model of strategic management of innovation and technological development in Ukraine at the macro, and micro levels has been improved. It is envisaged that in order to increase the competitiveness of the domestic economy, the model of innovative progress in Ukraine should provide for cooperation between the state and

the business sector, and all actions of economic entities and authorities should be consistent with the objectives and goals of innovative economic development at the regional level. The influence of innovation and investment activity on the economic development of the regions is studied. Methodical approaches to the assessment of investment activity of the regions are proposed. The dynamics of innovation and investment activity of the regions of Ukraine is analyzed. Factors that negatively affect the economic development of the region are highlighted. Measures are proposed to increase the economic well-being of the economically backward regions of the country. Features of investment activity of Ukraine are considered, modern approaches and visions are noted. The conditions for successful implementation of economic modernization through the introduction of innovations in the context of globalization are highlighted. Factors of development of investment and innovation attractiveness are considered. Ways to improve investment and innovation capacity in the regions are proposed. Methodical approaches to the assessment of the level of investment activity of the country's regions in accordance with the concept of sustainable development are proposed. The dynamics of change in the rating of investment activity of the regions of Ukraine is analyzed. The author identifies the factors of uncertainty that threaten the sustainable development of the regions, in particular, the investment component.

Keywords: innovations, innovative activity, regional innovation system, investments, investment support, investment policy.

Постановка проблеми. Сталий розвиток кожного регіону окремо та країни в цілому, зростання їх економічного потенціалу, підвищення життєвого рівня населення залежить від багатьох факторів, серед яких варто виокремити найбільш вагомими: посилення економічної самостійності регіонів, створення сприятливих умов для їх соціально-економічного розвитку. З метою збалансованого розвитку кожного регіону вважаємо доцільним, по-перше, підвищити ефективність використання наявного потенціалу та, по-друге, сприяти залученню коштів як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів [6].

Інвестування є провідним фактором економічного та технологічного зростання держави. Провідні країни світу сприяють вкладенню капіталу в економіку країни шляхом надання податкових пільг. Недостатність інвестування в регіонах України є одним з основних показників визначення депресивності території (поряд з грошовими доходами населення, їх рівнем зайнятості та кількістю безробітних) [2]. Пріоритетна роль інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку України та її регіонів визначається як провідними науковцями, так і законодавчо на державному рівні [3].

Одним із чинників модернізації економіки країни є інноваційно-інвестиційне зростання економіки регіонів. Інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, оскільки інвестиції є безпосереднім носієм інновацій. Отже, реалізація інноваційної політики в несприятливому інвестиційному кліматі практично неможлива [9]. Проблемою, що потребує своєчасного вирішення, є залучення інвестицій в економіку України, яку слід розглядати в контексті сталого розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми інноваційного розвитку та його інтеграції з інвестиційною діяльністю висвітлені

в працях таких українських вчених як А. Андрущенко [2], П. Лайко [7], І. Мушеник [9] та ін.

Теоретичні та практичні дослідження, пов'язані із інноваціями та інвестиційною діяльністю, виконували і продовжують такі відомі вчені як Геєць В., Ілляшенко С., Гальчинський А. та інші. Вони створили вагомий внесок у методологію та практичний інструментарій інноватики. Проте сучасний динамічний розвиток інноваційних процесів в Україні свідчить про актуальність подальших досліджень у напрямку забезпечення інноваційного розвитку економіки країни.

Значний внесок у розробку проблем управління інноваційним розвитком регіонів зробили відомі вчені-економісти: М.Я. Демяненко [3], В.В. Македон [8], І.А. Ясінецька [11], В.Ф. Беседін, І.А. Бланк, Б.В. Буркинський, О.В. Гаврилюк, В.М. Гончаров, А.І. Гулей, Н.В. Дацій, Е.М. Забарна, К.М. Онищенко та ін.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є оцінка та виявлення взаємозв'язку інноваційного розвитку та інвестиційної активності регіонів України в контексті концепції сталого розвитку, аналізу динаміки зазначеного показника протягом останніх років, виявити та оцінити закономірні взаємозв'язки інвестиційної активності і соціально-економічного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна активність регіону визначається рівнем її доходності, з точки зору потенційних можливостей економічного зростання і, відповідно, інвестиційною привабливістю і можливістю здійснення інвестицій за рахунок накопиченого в регіоні потенціалу, та показниками ліквідності, які характеризують рух грошових потоків у регіоні, можливість перетворення накопичених прибутків у реальні грошові кошти. Тобто пропонується розглядати комплекс із таких складників: обсяги інвестицій у регіоні (власних та залу-

чених), валовий регіональний продукт, динаміка та структура дебіторської і кредиторської заборгованості, трудові ресурси, вплив інфляційних процесів, фінансовий стан підприємств регіону, його експортоорієнтованість (експортозалежність). Результуючий показник характеризується двома узагальнювальними складниками: доходністю та ліквідністю, які в свою чергу формуються з низки дрібніших [8].

Доходність регіону з точки зору її впливу на його інвестиційну активність визначається показниками отриманого валового доходу в регіоні, а також факторами, що на нього впливають. А саме: кількість та обсяги прибуткових підприємств, рівень інфляції в регіоні, реальні доходи населення, експортоорієнтованість (експортозалежність) регіону тощо [1]. Оскільки оцінка доходності здійснюється під призмою інвестиційної діяльності, то не менш важливими показниками є обсяги капітальних інвестицій та будівельно-монтажних робіт, виконаних у межах регіону. Тому доходність окремого регіону країни з метою оцінювання його інвестиційної активності вважаємо доцільним визначати на основі таких показників: валовий регіональний продукт (абсолютне значення; темп росту – враховує динаміку цього показника; обсяг валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу – враховує насиченість окремого регіону); регіональний рівень інфляції; реальні доходи населення, отримані за певний період (рік); фінансові результати підприємств регіону, отримані за певний період (рік); кількість прибуткових та збиткових підприємств в регіоні (відносно загальної кількості підприємств регіону); обсяги капітальних інвестицій та будівельно-монтажних робіт, виконаних в регіоні за відповідний період; експортоорієнтованість регіону (сальдо зовнішньоторговельного обороту регіону, враховуючи обсяг торгівлі товарами та послугами) [6].

Другим складником рівня інвестиційної активності регіону запропоновано показник ліквідності регіону, який слід визначати сукупністю критеріїв, які характеризують грошові надходження до окремого регіону та їх відтік, часову структуру зазначених грошових потоків, приток іноземних інвестицій до регіону та інвестиції, здійснені самим регіоном. З метою об'єктивнішого врахування впливу інвестицій, як залучених, так і здійснених самим регіоном, вважаємо необхідним враховувати їх обсяг у кількісному й об'ємному вимірах. Під кількісним виміром було прийнято кількість підприємств, у які вкладено інвестиції та які самі здійснювали інвестиції, відповідно.

Формування організаційно-економічного механізму реалізації інноваційно-інвестиційної політики на державному та регіональному рівнях передбачає детальне оцінювання сучасних методів, засобів та інструментів управління, які застосовуються у цій сфері, їх оптимізацію з метою підвищення результативності діяльності, оскільки за їх допомогою здійснюється керуючий вплив на об'єкт управління для досягнення бажаних параметрів.

З метою побудови імітаційної моделі розвитку регіональної інвестиційно-інноваційної системи (РІІС) розроблена схема її функціонування (рис. 1), а також балансова модель фінансування діяльності РІІС, яка має вигляд:

$$\sum_{i=1}^n R_i = \sum_{j=1}^m W_j,$$

де n – кількість джерел фінансування інноваційної діяльності в регіоні; m – кількість підсистем регіональної інноваційної системи; R_i – обсяг фінансування інноваційної діяльності із i -го джерела; Z_j – обсяг фінансування j -тої підсистеми. Випуск інноваційної продукції V залежить від рівня розвитку підсистеми РІІС, який відображається інтегральними оцінками w_j цих підсистем: $V = f(w_1, w_2, w_3, \dots, w_n)$ [4].

У межах інноваційного розвитку України визначено основні пріоритетні напрями реалізації державної інноваційної політики, які водночас є ключовими чинниками активізації інноваційного потенціалу економічного зростання країни, розвитку та структурного оновлення підприємств для підвищення конкурентоспроможності економіки на всіх рівнях господарювання, застосування та підсилення інтелектуальної компоненти, зменшення рівня ресурсовитратності виробництва (рис. 2).

До пріоритетних сфер інноваційно-інвестиційної діяльності, що заслуговують на державну підтримку, належать: високі технології, організація яких має бути спрямована на виробництво високотехнологічних, конкурентоспроможних на світових ринках та імпорт замінних товарів; виробництво екологічно чистої продовольчої продукції; ресурсозберігаючі, екологічно чисті технології; сучасні засоби комунікацій, створення і модернізація транспортних та інформаційних мереж [11].

Нині в Україні більше вона стає політикою самих регіонів, а не лише центру та передбачає визначення державних і регіональних пріоритетів, а також організаційну та структурну переорієнтацію системи наукових досліджень і проектно формується інноваційно-інвестиційна політика регіонального розвитку, що відповідає умовам ринкової економіки. Все конструкторських розро-

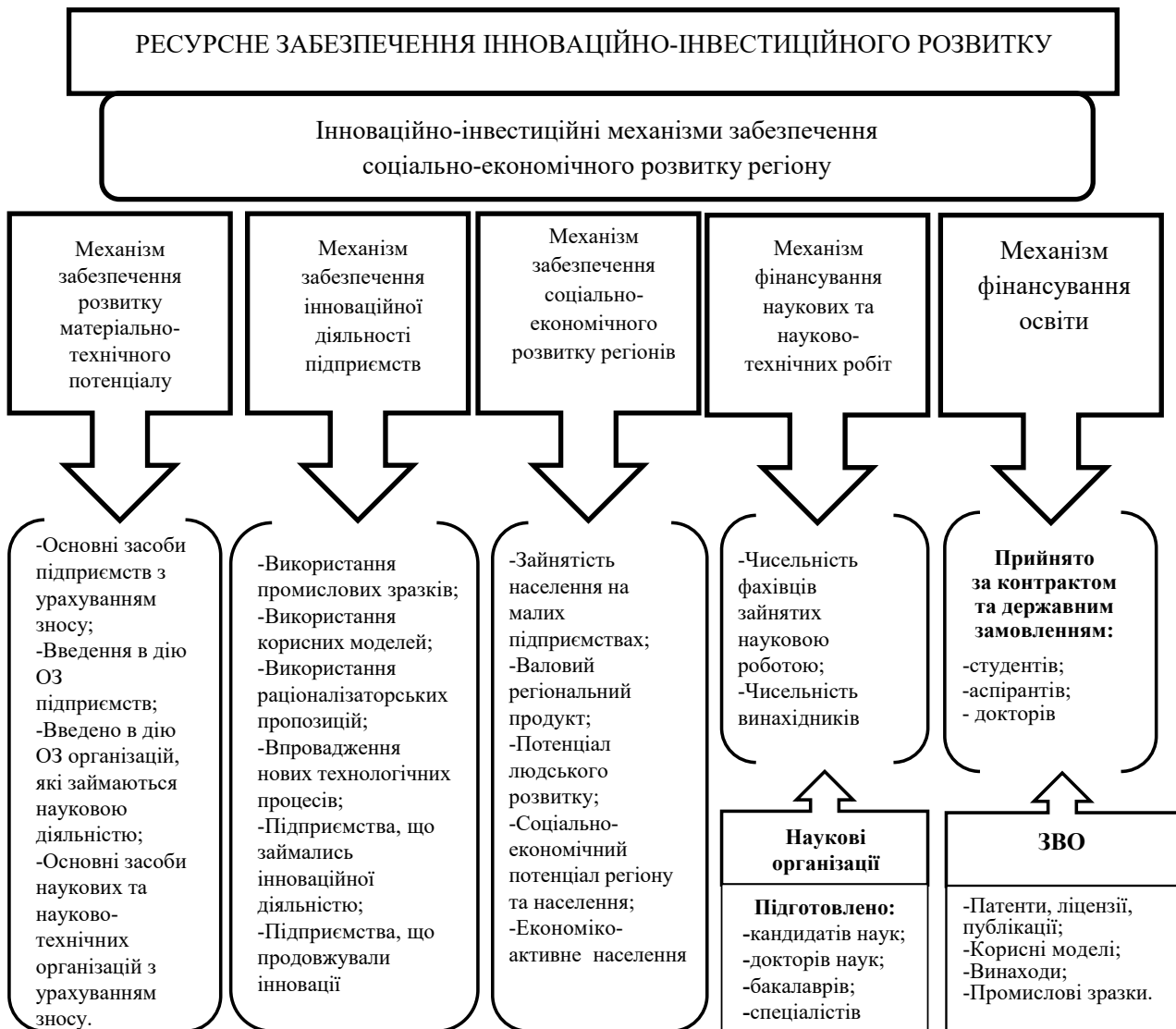

Рис. 1. Модель ресурсного інноваційно-інвестиційного розвитку на регіональному рівні

Джерело: розроблено авторами

бок, створення нових вітчизняних структур науково-технічного змісту, їх регіональних ланок [7].

Висновки. На соціально-економічний розвиток регіонів суттєво впливає інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств, які функціонують на їх території. Оцінку інноваційно-інвестиційної активності регіонів пропонуємо здійснювати на основі комплексного підходу, використовуючи систему показників: обсяги інвестицій (власних та залучених), валовий регіональний продукт, динаміка та структура дебіторської і кредиторської заборгованості, трудові ресурси, інфляція, фінансовий стан підприємств регіону, експортоорієнтованість місцевого виробництва. Аналіз результатів оцінки інвестиційної активності регіонів протягом свідчить про те, що до початку світової фінансово-економічної кризи лідерами інвестиційно-актив-

них регіонів були провідні промислові регіони. Проте в результаті ігнорування концепції інноваційної розвитку та реалізації "політики споживання" зазначені регіони опинилися незахищеними перед кризою. Вважаємо, з метою більш рівномірного розвитку регіонів країни необхідно активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність шляхом: орієнтації виробництва на потреби внутрішнього ринку; впровадження наукоємних технологій замість матеріало- та енергоємних; виробництва вітчизняних товарів замість імпорту товарів аналогічної групи; підвищення конкурентоздатності виробленої продукції тощо. Подальшого дослідження потребує розширення меж аналізу факторів впливу на інноваційно-інвестиційний розвиток регіонів країни та визначення інструментів їх державного регулювання.

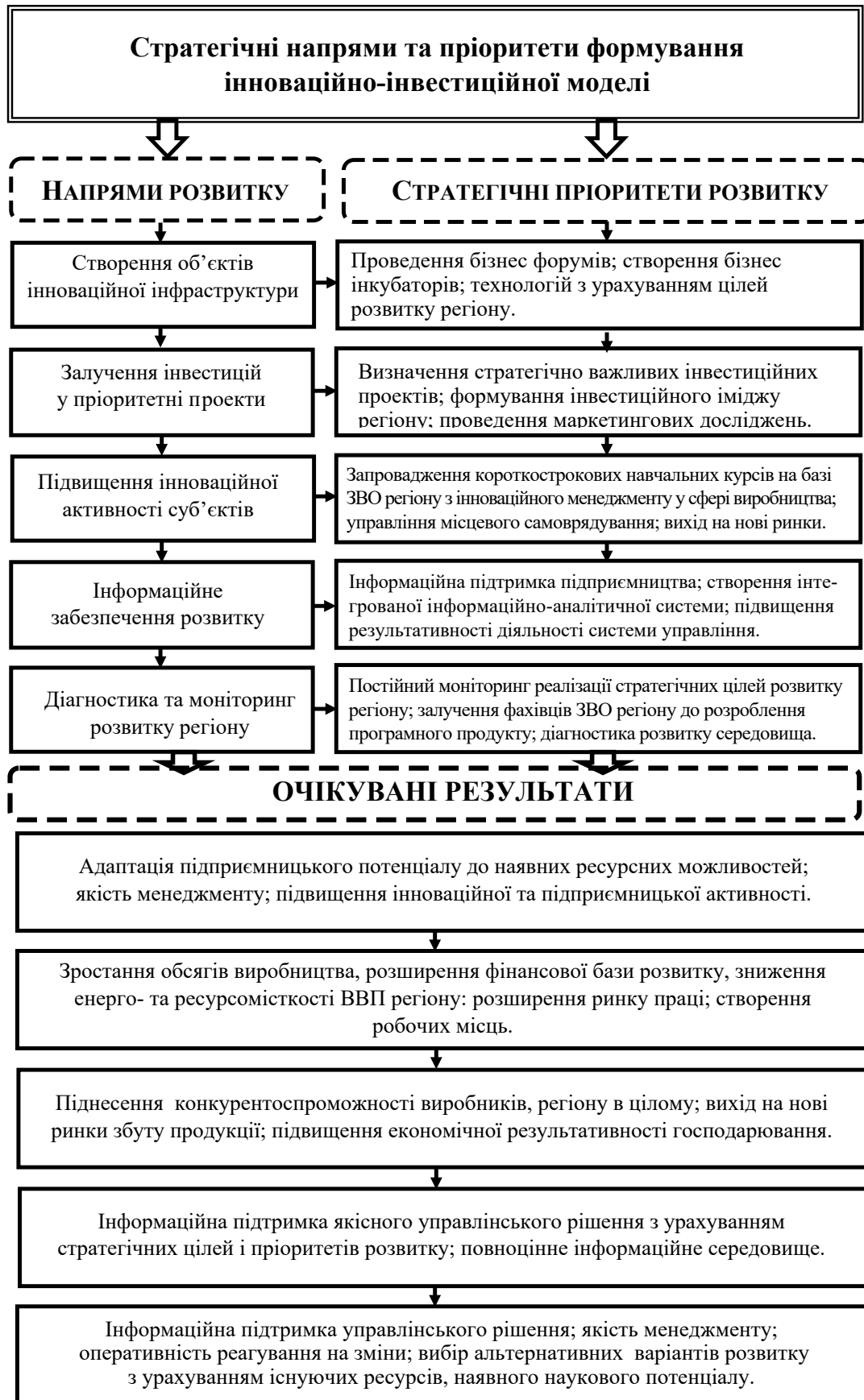

Рис. 2. Стратегічні пріоритети та напрями розвитку формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку регіону

Джерело: розроблено автором

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Semenushyna, Y. Haibura, I. Mushenyk, I. Sliyarenko. Development of the method for structural-parametric optimization in order to improve the efficiency of transition processes in periodic systems. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. Vol. 94(4). P. 29–36.
2. Андрущенко А.М. Підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських виробничих кооперативів. *Економіка АПК*. 2006. № 8. С. 60–65.
3. Дем'яненко М.Я. Проблеми фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектора АПК. *Проблеми фінансової підтримки малих і середніх підприємств на селі*. Київ : ННЦ ІАЕ, 2004. 320 с.
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Кашенко О.Л. Системне управління фінансів. Суми : Довкілля, 2001. 98 с.
6. Колотуха С.М. Реформування кредитних відносин в аграрному секторі економіки. *Економіка АПК*. 2001. № 12. С. 74–80.
7. Лайко П.А. Фінанси підприємств : підручник для студентів вузів. Київ : Т-во «Знання України», 2004. 428 с.
8. Македон В.В., Рубець Д.С. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: теорія та методологія. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Серія : *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2013. № 45(1018). С. 75–86.
9. Мушеник І.М., Місюк М.В. Вплив інноваційної діяльності на розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2018. № 7-8. С. 50–56.
10. Нагаєв В.М. Управління сільськогосподарським виробництвом у новостворених агроформуваннях. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків, 2002. 43 с.
11. Ясінецька І.А., Мушеник І.М. Механізми вдосконалення структури інформаційної системи сільськогосподарського землекористування. *Science and Practice: Implementation to Modern Society*. Proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference (May 6-8, 2020). Manchester, Great Britain : Peal Press Ltd., 2020. P. 430–435.

REFERENCES:

1. Semenushyna, I., Haibura, Y., Mushenyk, I. et al. (2018). Development of the method for structural-parametric optimization in order to improve the efficiency of transition processes in periodic systems. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 94(4), 29–36.
2. Andrushchenko, A.M. (2006). Pidvyshchennia ekonomichnoi efektyvnosti diialnosti silskohospodarskykh kooperatyviv [Improving the economic efficiency of agricultural production cooperatives, in Ukrainian]. *Ekonomika APK*, 60–65.
3. Demianenko, M.Ya. (2004). *Problemy finansovo-kredytnoho zabezpechennia ahrarnoho sektoru APK* [Problems of financial and credit support of the agricultural sector of agro-industrial complex, in Ukrainian]. Kyiv: NNTS IAE, 320.
4. State Statistics Service of Ukraine [Online resource]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Kashenko, O.L. (2001). Systemne upravlinnia finansiv [System financial management, in Ukrainian]. Sumy: Dovkillia, 98.
6. Kolotukha, S.M. (2001). Reformuvannia kredytnykh vidnosyn v ahrarnomu sektori ekonomiky [Reforming credit relations in the agricultural sector of the economy, in Ukrainian]. *Ekonomika APK*, 12, 74–80.
7. Laiko, P.A. (2004). *Finansy pidpriemstv* [Enterprise finance, in Ukrainian]. Kyiv: Znannya Ukrainy, 428.
8. Makedon, V.V., Rubets, D.S. (2013). Stratehichnyi innovatsiinyi rozvytok pidpriemstv: teoriia ta metodolohiia [Strategic innovative development of enterprises: theory and methodology, in Ukrainian]. *Bulletin of NTU "KhPI". Series: Technical progress and production efficiency*, 45(1018), 75–86.
9. Mushenyk, I.M., Misiuk, M.V. (2018). Vplyv innovatsiinoi diialnosti na rozvytok resursnoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv [The impact of innovation on the development of resource potential of agricultural enterprises, in Ukrainian]. *Innovative economy*, 7-8, 50–56.
10. Nahaiev, V.M. (2002). *Upravlinnia silskohospodarskym vyrobnytstvom u novostvorenykh ahriformuvanniakh* [Management of agricultural production in newly created agricultural formations, in Ukrainian]. Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaiev. Kharkiv, 43.
11. Yasinetska, I.A., Mushenyk, I.M. (2020). Mekhanizmy vdoskonalennia struktury informatsiinoi systemy silskohospodarskoho zemlekorystuvannia [Mechanisms for improving the structure of the information system of agricultural land use, in Ukrainian]. *Proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference "Science and Practice: Implementation to Modern Society"*. Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 430–435.